

SOSYAL MEDYADA BEDENİN GÖRÜNÜMLERİ ÜZERİNDEN MERLEAU-PONTY'Yİ OKUMAK

Emel Poyraz^{1,a}, Havva Bak^{2,b,*}

¹⁻²Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İletişim Fakültesi, Kişilerarası İletişim,
İstanbul, Türkiye

*Corresponding Author:
E-Mail: havvabak@gmail.com

(Received 21st March 2021; accepted 07th July 2021)

a: ORCID 0000-0002-1420-7673, b: ORCID 0000-0002-4715-7094

ÖZET. Bu çalışmada, bedenin sosyal medya üzerinden görünümü, Maurice Merleau-Ponty'nin beden üzerine görüşleri çerçevesinde yorumlanmıştır. Merleau-Ponty felsefesinde insanın kendisi, öteki ve dünyası ile ilişkisinin kavranması adına varoluşsal öneme sahip olan bedenin, sosyal medyada uğradığı dönüşüm Merleau-Ponty okuması ile birlikte değerlendirilmiştir. İlk olarak Merleau-Ponty'nin felsefesinde bedenin ne şekilde ele alındığının bir derlemesi yapılmış, beden üzerinden Descartes eleştirisi, beden varoluş açısından önemi ve "öteki"ni kurgulaması bakımından rolü ele alınmıştır. Ardından sosyal medyada bedenin değişen görünümü ile sosyal medyanın beden algısı üzerinde meydana getirdiği değişimlere ilişkin çalışmalar ele alınmış olup bedene entegre yeni teknolojiler ile yaşanan dönüşümün gelecekteki sonuçları üzerinde durulmuştur. Son olarak, sosyal medyadaki beden deneyimleri ile Merleau-Ponty'nin beden üzerine düşünceleri arasındaki ilişki değerlendirilmiş ve felsefi odak noktaları ortaya konulmuştur.

Anahtar Kelimeler: Varoluş Felsefesi, Öteki, Güzellik, Artırılmış Gerçeklik, Sanal Gerçeklik, Algı

READING MERLEAU-PONTY THROUGH APPEARANCES OF THE BODY ON SOCIAL MEDIA

ABSTRACT. In this study, the views of the body on social media are interpreted within the framework of Maurice Merleau-Ponty's views on the body. The body, which has existential importance in order to comprehend the relationship of man with himself, "the other" and his world in Merleau-Ponty's philosophy, has been evaluated together with the Merleau-Ponty reading with regard to the transformation of the body in social media. First, a compilation was made of how the body was handled in Merleau-Ponty's philosophy, Descartes' criticism over the body, the importance of the body in terms of existence and its role in constructing the "other" are discussed. Then, studies on the changing views of the body in social media and the changes that social media caused on body perception were discussed, and the future results of the transformation experienced with new technologies integrated into the body were emphasized. Finally, the relationship between body experiences in social media and Merleau-Ponty's thoughts on the body were evaluated and philosophical focus points were revealed.

Keywords: Existential Philosophy, the Other, Cosmetic, Augmented Reality, Virtual Reality, Perception

GİRİŞ

Varoluş felsefesinin temel çıkış noktalarından biri olan insanı kendi dünyası içinde anlama çalışmasının günümüzde geldiği nokta sosyal medya ile ilişkisinin incelemesini de beraberinde gerektirmektedir. İnsanın kendisi, "öteki" ile ilişkisi, dünyadaki yeri gibi konularla ilgilenmiş olan varoluş filozofları, insanın kendini meydana getirişini ele alan hususlara tarihsel süreç içerisinde odaklanmışlardır. Resim, edebiyat ve sinema gibi pek çok alanı da etkisi altına alan bu varoluşçu bakış açısı bugüne geldiğimizde, insanın değişen ortamları ve gündelik pratikleri ile yeni bir bakış açısının geliştirilmesini de gerekli kılmıştır.

21. Yüzyılın başları itibariyle, halen yeni sayılabilecek yeni medyalar hayatımıza girmiş ve yeni bir sosyalleşme deneyimi yaşanmaya başlamıştı. Bu platformlarda başta daha kapalı ve gerçek hayatta bilinen kişilerle kurulan takipçi ağları, giderek bilinmeyen kişilere, bilinmeyen coğrafyalara doğru genişleyerek yeni ağlar ve yeni ilişkiler kurulmasını sağlamıştır. Böylelikle yeni bir dünya algısı ve görüşü, ötekine ve kişinin kendisine dair yeni bir bakış açısı meydana getirmiştir. Varoluş felsefesinin insanı bulunduğu dünya içinde ele alan tarafı itibariyle, sosyal medyalara felsefe açısından yaklaşmak bize yeni bir anlayış getirebilir. Sosyal medyaya varoluşçu açıdan yaklaşmak bir yanıyla insana dair yeni keşifler yapmamıza olanak sağlarken diğer taraftan içinde bulunduğumuz bu yeni deneyimin aydınlatılmasına da yardımcı olabilir. Bu bağlamda Maurice Merleau-Ponty, gerek fenomenoloji ile olan bağı, gerek varoluş felsefesi bağlamında bedeni ele alması bakımından önem taşımaktadır. Beden konusu sosyal medya içinde de birçok farklı yönüyle ele alınabilecek özellikleri barındırır. Bedenin sunumundan algılanmasına, bedensizlikten, bedenin fiziksel ve algısal değişimine kadar pek çok düzeyde etki etmiş olan sosyal medyanın Merleau-Ponty felsefesi ile okunması bu anlamda dikkat çekici derecede önemlidir.

Bilindiği üzere, Merleau-Ponty felsefesinde beden, varoluşun temelini meydana getiren, insanı dünyaya bağlayan en önemli araçtır. Merleau-Ponty öncelikle, Descartes'in beden ve zihin düalizmine karşı eleştirileri ile algıdan yola çıkarak algının dünya ile birleştiği bütüncül deneyimi sağlayan araç olarak bedeni koymasıyla felsefe tarihinde yeni bir bakış açısı kazandırmıştır. Onun aynı zamanda “öteki bedenlere” karşı bakış açısı ve öteki bedenin dünyadaki deneyimin kesinliğine ulaşmadaki etkisi üzerindeki yaklaşımı oldukça dikkat çekicidir. Bu noktada kişiye sınırsız “ötekiler” sunması bakımından sosyal medya incelenmeye değer bir alana tekabül etmektedir.

Bilindiği üzere, sosyal medya bedenin bulunmadığı, eskiden “sanal” olarak tabir edilen internet tabanlı mecralarda bir araya gelen insanların sosyalleştiği, bilgi paylaştığı, karşılıklı aktarımda bulunduğu ve eğlendiği mecralardır. İnternete verilen bu “sanal” adı da fiziksel dünyada olmayıp bir teknolojik cihaz aracılığıyla gerçekleşen deneyimleri ifade etmesi bakımından, kullanıcıların bedenin yer almadığının farkındalıklarına dair bir atıf gibidir. Fiziksel olarak bedenin bulunmadığı bir ortamda kendimizi sunmamız açısından sosyal medya bize Merleau-Ponty felsefesinin bu bakış açısıyla ele alınması için önemli fırsatlar sunmaktadır.

Öte yandan, sosyal medyada beden konusu, bedenin tezahürleri açısından da değerlendirilmeyi hak eder. Öyle ki, sosyal medyaların çeşitlenmesiyle beraber, yalnızca görsel paylaşımına dayalı mecralar ortaya çıkmış, söz konusu medyalar yaygın şekilde tercih edilen ve kullanılan mecralar haline gelmiştir. Görsellerin önem kazanması ile birlikte, estetik, beğeni, takipçi sayısı gibi unsurlar bedenin dönüşümüne, bedenin farklı kullanımlarına da yol açmıştır. Merleau-Ponty'nin algının kurulumunda önem verdiği bedenin yaşadığı bu değişimin ele alınması da kaçınılmazdır.

Dolayısıyla bu çalışmada Merleau-Ponty'nin varoluş felsefesinde bedene verdiği önem göz önünde bulundurularak sosyal medyadaki beden tezahürlerini, öteki bedenleri ve yeni dünyayı okumak, Merleau-Ponty felsefesinin sağlamasını yapmanın yanı sıra, insanın sosyal medyalar ile birlikte geldiği noktada yeni bir gözle değerlendirilmesi açısından da önemli olacaktır.

BEDEN ÜZERİNE MERLEAU-PONTY

Descartes'in Cogitosuna Karşı Beden

Bir fenomenolog olarak varoluşçu filozoflar arasında yer alan Merleau-Ponty, öncelikle Descartes ile beraber başlayan beden ve zihin düalizmine karşı çıkmasıyla dikkat çekmektedir. Bedenin dış dünyadaki nesnelere arasında bir nesne olmadığı noktasına vurgu yapan Merleau-Ponty, bedene yeniden önem kazandırması bakımından bir ilki ortaya koymuştur. Beden, dünyanın içinde konum almamıza olanak sağlayan olarak, aynı zamanda dünyanın bilincine varmamamızı da sağlar. Merleau-Ponty'nin beden olarak ele aldığı, nesnel bir beden değil, bizzat kendi içinde yaşayan bir varlık olarak bedendir. Bu da onun bedene fenomenolojik açıdan yaklaşmasını açıklayan taraftır. Zira beden dışımızda var olan bir nesne değil, bizimle birlikte yaşam içinde anlamlar oluşturmuş bir bütündür. Ona göre beden dünya ile aramızdaki iletişimi sağlayan özne-bedendir. Bir şeyleri hedeflediğimizde beden ile ona yöneliriz. Bu nedenle de nesnelere daima bedenin perspektifinden ele alınacak, aralarında böylesine iç içe bir bağlantı bulunacaktır (Çüçen, 2015).

Merleau-Ponty'ye göre beden ve zihin arasındaki fark gerçekte yaşanan bir ayrım değil, yalnızca deneyimlerimiz üzerine düşündüğümüzde, yalnızca düşünce sürecinin kendisine odaklanıldığında ortaya çıkan bir ayrımdır (Özkan, 2012). Gerçekte böyle bir ayrım yaşamayız ve bilincimiz ile dış dünya arasında bütünsel bir kavrayış söz konusudur. O Descartes'in cogitosu dışında her şeyden şüphe ediyor olmasına şu şekilde karşı çıkar:

Cogito'yu anlamamanın ilk yolu, kendimi kavradığımda neredeyse psişik bir olguyu saptamakla yetindiğimi söylemektir: düşünüyorum. Bu anlık bir saptamadır; deneyimin sürmemesi koşuluyla düşündüğüm şeyi benimserim, sonuç olarak da ondan şüphe duyamam. Bu psikologların cogitosudur. Bir ana ait bu cogito, Descartes'in "düşündüğüm sürece var olduğumdan eminim" dediğinde aklından geçen şeydir. Böylesi bir kesinlik benim tamamıyla saf ve çıplak varoluşum ve düşünceyle sınırlıdır. Onları belirli bir düşünceye özgü kılmaya kalktığım anda başarısız olurum; çünkü Descartes'in de açıkladığı gibi, her özel düşünce edimsel olmayan öncüllerden faydalanır. Böyle anlaşılınca da ilk hakikat tek hakikat olarak kalır. Ya da hakikat olarak dahi ifade edilemez, bir anlığına ve sessizlik içinde deneyimlenir. Bu şekilde – şüpheli tarzda – anlaşılacak cogito bizim doğruluk fikrimizi açıklamaz (Merleau-Ponty, 2017).

Bu çarpıcı tespitin üstüne Merleau-Ponty cogitoyu anlama noktasında bir başka ufuk açıcı tespit de bulunur: "Düşünüyorum" olgusunda yalnızca kendisine dair bir düşünme değil, aynı zamanda düşündüğü nesnelere en azından düşüncesine ilişkin de bir anlayış söz konusudur. Düşünce anında yalnızca emin olduğunu bildiği düşünce değildir, bir şeylerin düşüncesi de kavranır. Merleau-Ponty, Descartes ile beden zihin ayrımı noktasında hemfikir olmamasına rağmen, onun şüphe duyulamayacak kadar kesin bilebildiği bir "düşünüyorum" zeminini emin bulduğunu ifade eder. Bununla birlikte, emin olunan sadece düşündüğünü düşünen bir zihinden daha ötesidir (Merleau-Ponty, 2017).

Merleau-Ponty, insanın sırf zihinden ibaret olmadığını anlatmak için, insanın öfkeli olduğu hali örnek verir: öfke zihinde değil, iki kişi arasındadır adeta. Yumruklaşmak yerine sözel bir kavga olarak kalsa veya nefret edilen bir düşünceye indirgenirse bile öfke bedende duyumsanmıştır (Merleau-Ponty, 2020).

Fenomenoloji yöntemini bedene uygulayan Merleau-Ponty, bilinç kadar beden de yönelimsel olduğu tezini ileri sürmüş ve Husserl'in beden görüşünü geliştirmiştir. Bu durumda beden, dünyaya ilişkin deneyimizin ilk koşuludur. Algının ve beden in özgürlükle olan ilişkisini inceleyen Merleau-Ponty, Sartre'ı bu bağlamda eleştirmiştir. Merleau-Ponty felsefe tarihine hakim olan Kartezyen özne-nesne ikiliğini reddederek, insanın zihin ve beden şeklinde iki kutba ayırlamayacağını ve bütüncül bir birlik oluşturduğunu iddia eder (Çüçen, 2015).

Dünyayı, kendimizi ve diğerlerini anladığımız noktada, salt zihin ya da beden diye bir ayrıma gitmek yerine bütüncül bir yaklaşımı benimseyen Merleau-Ponty, insanı bedensel olan cansız nesnelere ayıran şeyi, insanın sahip olduğu etki gücü olarak görür. Bu bakış açısı biz iletişimciler tarafından üzerinde çalışmaya değer bir konu olarak karşımızda durmaktadır. Beden, bu durumda yalnızca gözlem yapan bir nesne değil, deneyimlenen bir bedendir (Özkan, 2012). “*Merleau-Ponty ile birlikte, modern felsefeden gelen makine beden ya da zihnin efendiliğinde olan beden düşüncesine karşı canlı beden anlayışı gelir*” (Sümer, 2020).

Bedenin Önemi

Beden, “*bilincin kişi öncesi, onu önceleyen ve bilincin seçmediği şey*” olması anlamında, hem bilince kuruculuk yetkisi vermesi bakımından, hem de onunla birlikte bütünleşmiş bir halde yer alan vücudun bu kurulumda yer edinmesi bakımından önemlidir. Böylelikle, Husserl'in de ortaya koyduğu şekilde vücut “bağımsız ve nesnel olarak bilinçten ayrı değil, ondan ayırt edilemeyen yaşayan bir vücuttur”. Merleau-Ponty de bu karşılıklı kuruluş halinde olan öznelere bu dünya içinde başkalarıyla beraber varoluşuna ilişkin ikili boyutları inceler (Esenyel, 2017).

Merleau-Ponty, beden in dünyayı algılamada oynadığı rolü uzam açısından anlatmak için resim sanatından örnek verir. Ona göre, Cezanne'den sonraki ressamların insanların zihinlerindeki perspektif algısına adeta meydan okuyacak şekilde ortaya koydukları resimler, tam da insanın ancak bedeninin sınırları içinde bir algısının olabileceği gerçeğini ortaya koymuştur. Öyle ki bu döneme kadar resmedilen pek çok manzara, algılayanın bakış açısı olmaksızın sanki ortada bir bütün ve perspektifini tüm yönleriyle algılayan bir beden varmış gibi resmedilirken, aslında nesnelere ya da görüntülere tek tek odaklanıldığında görülen şey bütün değil, her nesnenin kendi görüş alanı içindeki algılanan kısmıdır. Uzamın insan açısından bu şekilde algılanışı, zihin ile beden arasındaki dualiteyi de ortadan kaldırmaktadır. Bu ikiliği sona erdirmek ve beden in bilinçten kopamayacağı, hatta onu öncelediği durumu ortaya sermek açısından Merleau-Ponty, insanı “*bir vücut ve bir ruh olarak değil, bir vücut ile ruh*” olarak tanımlar (Merleau-Ponty, 2020). Ona göre beden, dış dünyaya açılmamızı sağlayan bağlantıya sahip olmamızı sağlar, bir diğer deyişle “*bedene sahip olmak, mekana sahip olmaktır*” (Sümer 2020).

Varoluşun bedenle mümkün olduğunu düşünen Ponty bu düşüncesini Göz ve Tin adlı eserinde ressam örneği ile açıklığa kavuşturmuştur. Ona göre ressam dünyaya vücudunu vererek dünyayı resme dönüştürür. Bu töz dönüşümlerini anlamak için, işlem yapan ve şimdi var olan vücudu bulmak gerekir. Max Ernst'in “Şairin rolü, ünlü Gören Mektubu'ndan beri, içinde düşünen ve eklemlenenin söylediğine göre yazmak olduğu kadar, ressamın rolü de içinde görüneni kuşatmak ve yansıtmaktır” sözünü nakleden Ponty, ressamın büyülenme içinde

yaşadığını söyler. Ponty'e göre Varlık'ın soluk alması ve soluk vermesi vardır. Varlık'ta solunum vardır, etkinlik ve edilginlik birbirinden öylesine az ayırt edilebilir ki kim görüyor, kim görülüyor, kim resmediyor, kim resmediliyor artık bilinmez (Özköse, 2018).

Merleau-Ponty'nin algıya öncelik vermesinin nedeni, nesnelere bilinç dışında bir konumu olmamasındandır. Aksi halde bilincin var olmayacağı, çünkü bu mutlak konum içinde donmuş ve sabitleşmiş bir nesnenin kendisini kristalleştireceği bir deneyime dönüşeceği açıktır. Bu bakış açısının kabulü ile ne öznenin ne nesnenin hiçbir şey anlayamaz olurduk. Bedenin işlevi konusunda anlayış geliştirmek de yine kişinin kendi tamamlamasıdır. Merleau-Ponty beden konusunu daha iyi anlayabilmemiz adına yitirilen uzuvların yerine geliştirilen hayalet uzuvlardan bahseder. Orada bulunmayan bir uzuv için hislerin bulunması, örneğin bir gazinin kaybettiği kolun yerinde şarapnel parçalarını hissetmesi gibi bir tamamlamadır bu. Merleau-Ponty bu yitilen uzvu ikamesi konusunu Descartes'in "düşünüyorum" bakış açısıyla görmez. Ona göre bu ikame etme psikolojisinin arkasında insanın dünyada yer alan bir varlık olması gerçeği yatar. Böylelikle, dünya ile ayrılmaz birliğimiz, öncesinde o uzva sahipken olan pratiğimizi korumamızı sağlar. Beden, böylece dünyaya katılabilmeyi ve var olabilmeyi sağlayan halinde, hayatın tam merkezindedir. Tıpkı yaşam içinde bir anı seçip onu bütün yaşamın minvali yapamayacağım gibi, organizma da değişken haldedir ve varoluşun tasarlanmasında etkindir (Merleau-Ponty, 2015).

Bireysel yaşam dediğimiz şeyin vücudu hiçbir zaman aşmaması ve onun şimdisinin aslında geçmiş olduğu gerçeğinden yola çıkarak, vücudun sürekliliği dünyadaki bir süreklilik değil benim tarafımdaki bir sürekliliği ifade etmektedir. Bir el diğerine dokunduğunda hiçbir zaman biri dokunan özne, diğeri dokunulan nesne olmaz. Vücudun bendeki bu bütünselliği, onu bir nesnenin ötesi haline getirir. Bir kişiden vücudunun belli bir yerini göstermesini isteyip sonrasında hareketi yarıda kesmesini istersek kavrayışı çoktan sonlanmış olup yarıda kesilemez. Hareketi yarıda kesme bile kavrayışı tamamlanmıştır. Dolayısıyla, hareket ettirdiğimiz hiçbir zaman nesnel vücudumuz değil, fenomenal vücudumuzdur. Aynı şekilde, vücudun benim nesnem olmaması gibi uzayın içindeki bir parça da değildir; çünkü ben olmasam uzay da olmazdı. (Merleau-Ponty, 2015).

İletişim çalışmalarının önemli bir alanını oluşturan algı konusu (Poyraz, 2019) Merleau-Ponty için de önemlidir. Algının yaşama katılan ve benden ayrı düşünülmemen tarafını bir kez de şu şekilde açıklar: eğer bir masayı üzerinde yemek yenen ayaklı tabla olarak tanımlarsam, bu algılamak değil tanımlamak olur; tıpkı Ponty'nin, Braque'un resim için, bir olguyu anekdot gibi yeniden oluşturmak yerine, resimsel bir olay oluşturmaya çalıştığını ifade ettiği gibi. Bir nesneye bakarak onu çizen ressamın bile asıl amacı gördüğünü aynen tuvale yansıtmak değildir. Aynı şekilde roman da fikirlerin toplamı anlamına gelmez. O duyumsanması gereken, devingen bir şeydir. Buradan hareketle dünya da algılanan bir dünyadır, olan biten doğallıkların toplamı değildir (Merleau-Ponty, 2020). Tıpkı onun *Algının Önceliğinde* belirttiği gibi, Pradines'in fenomenolojinin psikolojik önemine yaptığı vurgu bu anlamda değerlidir; bilinç de bir izlenimler toplamı değildir.

Merleau-Ponty bilgi problemine fenomenolojik olarak yaklaşımında algıyı merkeze alan, önceleyen bir felsefe ortaya koyar. Algılanan varoluş ideal varoluşa benzetilemez. Madde ve form ayrımı algıda söz konusu değildir. Bu durumda algılayan da gördüğü

nesnenin formunu ortaya çıkarmakta olan bir bilinç değildir. Yani ondaki formu görmekte, ideal varlığa ulaşmakta olan bir algıdan söz etmez, onun bakış açısıyla dünya içindeki herhangi bir algı söz konusudur. Bu da bizi algılayan öznenin dünya ile olan ilişkisinin içkinlik ve aşkınlık şeklinde ortaya çıktığı noktaya götürür. Şöyle ki, algılanan şeyin fizikselliğinin kişiye görünür yanları ile kendisinde bütünselliğinin meydana getirdiği ayrıma dayalı bir sorun ile karşı karşıya kalırız. Algımın sınırları içinde kalan tarafları ile algılananın algım dışında kalan arka yüzü arasındaki farkı kapatan şey, tam da o görünmeyen kısımdır. Görünür kısmını bilmeme neden olan olarak, görünmeyeni barındıran şeye gerçek diyebilmem bu yolla mümkündür. Algı alanımı sınırlayan bedenim yoluyla, algılanan şey algılayana tanıdık olan tarafları bakımıyla içkin, onun ötesinde barındıkları itibariyle de aşkındır.

Öteki Bedenlerin Önemi

Dünyaya aşkın ve içkin olmanın bir diğer yönü de öteki bedenlerdir. Zira dünyayı algılamamın ve iletişimin yolu benim bedenim ve başkasının bedeninden geçer. Ona göre bedenim dünyada olan şeylerin bir birlik olarak kalmasını sağlayan şeydir. Yani bu yolla dünyanın bedenim olmadan bir bütünü ifade etmediğini söylemek mümkündür. Bedenin bu sınırlayıcı ve anlam verici rolü sayesinde başkasının bedeni de bana dünyadaki nesneliliği ve özneler arası doğruluğu verir. Başkası ile aramdaki sembolik etkileşimler ve bana özgü bir doğruluk fikrinden sıyrılıp doğru bir iletişimi mecburi kılması bakımından diğer bedenler önemlidir (Merleau-Ponty, 2017).

Merleau-Ponty'ye göre kendimize temasımız, çocuklukta kendi bedenimizden çok başkasının yüzüyle karşılaşmamızla ortaya çıktığı gibi yetişkinlikte de kültür ve dil aracılığıyla başkasıyla kurulan ilişkiyle meydana gelir. Nitekim benlik iletişim çalışmalarında da kurgusal bir olgu olarak tanımlanır (Poyraz, 2020). Saf zihin ya da benlik dediğimiz şey dahi ancak dünyaya ve sosyal çevreye katılmakla mümkün hale gelir. Başkası ile ilişki, iletişim ve etkileşim içinde olan insanoğlu içinde yaşadığı dünyada bu doğrultuda hareket eder. Kendini ortaya koymak için kişinin başkasını algılaması, anlamayı artırması, farklılıkları azaltması gerekir. Her ne kadar bu noktaya tam olarak ulaşmak mümkün olmasa da yine de kendimiz için bundan vazgeçemeyiz. Merleau-Ponty'nin ifade ettiği gibi fiziksel ve toplumsal bütün farklılıklara rağmen “başkalarıyla ortak yazgımız” sayesinde en azından onlara doğru bir adım atabiliyoruz (Merleau-Ponty, 2020). Çünkü “kendi haline bırakılan algı kendisini unuttur ve gerçekleştirdiklerinin de farkına varmaz”. Başkalarının da bunun farkında olması ve mümkünse takdir etmesi beklenir.

“Algılayarak ulaştığımız doğruya akıl yoluyla da ulaşabilir miyiz?” sorusunun cevabı bizi hem algının önceliğine, hem de ötekinin bu kesinliğe ulaşmadaki rolüne götürür. Merleau-Ponty'nin bu soruya yaklaşımı şu şekildedir: bilimsel bilgi, her zaman bir yaklaşık bilgi olmuştur. Kesinlik yerine daima bir yaklaşma ve sorgulama vardır. Burada “daha yaklaşımdan” bahsetmek mümkünken, felsefe yapabilen bir bilinç ise muğlak olanı ve bağıntısal olmayanı anlayabilen bir bilinçtir. Bilinç ve beden birbirinden bu anlamda da kopmaz bir bütünü sergiler (Merleau-Ponty, 2017). Böylelikle, akıl yoluyla doğruya ulaşma mümkündür.

Aynı zamanda, başkasının varlığı da şüpheciliğin önündeki bir çareyi ifade eder. O, Pascal'ın “sevginin ne olduğunu” sorguladığı yerden yola çıkarak, kişileri değil de nitelikleri sevdiğimiz görüşüne katılmaz. Her ne kadar sevgi vaadi, beden, nitelikler ve o anı aşan bir durumu ifade ediyor gibi görünse de başkasını, kendi deneyimim üzerinden, onu aşarak algılarım. Bu, mutlak ya da akılsal olanın reddi değildir, ancak ve ancak içinde

tek başına yer aldığı bir mutlaklık fikrini reddeder. Evrensel ulaşma noktasında insanın öteki olmadan bunu gerçekleştiremeyeceğini söylemek Merleau-Ponty açısından bu anlamda mümkün görünmektedir.

Merleau-Ponty, ahlakın kurulması noktasını da başkasının algısı ile ilişkilendirir. Her ne kadar Kant'ın ifade ettiği gibi ahlakın mümkün olduğunun güvencesine sahip olmasak da, Merleau-Ponty'ye göre onun imkansız olduğuna da hiçbir şekilde ikna olmayız. O, ahlakın “*ilkelere duyulan kişisel bir bağlılıktan*” başka bir şey olduğu konusunda iddialıdır:

Nasıl ki bir şeyin algısı, benim için algısal veçhelerin sonsuzluğunun paradoksal sentezini gerçekleştirerek varlığa açılmayı sağlıyorsa; başkasının algısı da bir alter egonun, ortak bir durumun paradoksunu gerçekleştirerek beni, bakış açıları ve anlatılamaz yalnızlığı bir başkasının ve diğer herkesin görüş alanına taşıyarak ahlakı kurar. Her yerde olduğu gibi burada da algının önceliği –en bireysel deneyimimizin kalbinde dahi bu deneyimi başkasının bakışına tabi kılan verimli bir paradoksun tanınması- şüpheciliğin ve kötümserliğin devasıdır. Duyumsama yetisinden kendi içine kapalı olduğunu kabul edip, doğruluğu ve başkasıyla iletişimi yalnızca bedensiz bir akıl düzeyinde aradığımızda, umacak pek fazla şey yoktur (Merleau-Ponty, 2017).

Bu sözlerle bir kez daha Pascal'ı “yaşamı alabildiğince parçalara bölmek ve kişiyi durumların süreksiz bir dizisine indirgemekle” suçlar ve onun aramakta olduğu “mutlağın” deneyimimizin kendisinde olduğunda işaret eder.

SOSYAL MEDYADA BEDENİN GÖRÜNÜMLERİ

Bedenin Sosyal Medya ile Öne Çıkarılması

Günümüzde beden imajına etkisi bakımından sosyal medya oldukça önem kazanmıştır. Sosyal medya bir yanıyla bedenin yoğun şekilde paylaşıldığı ve bedene verilen önemin her zamankinden fazla olmasına neden olan bir mecra özelliği gösterirken, öte yandan bedensiz bir beden temsilinin de yaşandığı mecradır. Bedenin kendinden çıkıp ideale yaklaştırıldığı, ardından o idealin gerçek fiziksel dünyaya aktarılmak istendiği, kimi zaman hiç gerçek bedene ihtiyaç duymaksızın mevcut olabileceğimiz, bedenin çeşitli tezahürlerini barındıran bu yeni mecralar açıkça beden algımız üzerinde önemli dönüşümlere sebep olmaktadır. Bu nedenle, bedeni geniş biçimde ele alarak varoluş açısından ona büyük önem vermiş olan Merleau-Ponty'nin felsefesini sosyal medya üzerinden yeniden ele almak anlamlı olacaktır. Aynı zamanda bedeni önde tutan güncel uygulamaların, bu kapsamlı beden anlayışı yoluyla değerlendirilmesinin yeni medyalara yeni bakış açıları getirmesi amaçlanmaktadır.

Beden ve sosyal medya arasındaki etkileşimin ilki, sosyal medyanın beden ve beden standartlarının değişmesine olan etkisidir. Geçmişte, medyanın beden üzerinde etkisi çokça çalışmalara konu olmuş, bedenin dergiler, televizyon programları, diziler, video klipler aracılığıyla dayatılan ideal ölçütleri, erkek ve kadın için çizilen beden tasviri pek çok tartışmaya neden olmuştur. Geçmişte, yalnızca ideal ölçülere ve güzellik standartlarına sahip bireylerin yer bulabildiği mecralarda bahsi geçen beden idealleri, günümüzde sosyal medya yoluyla neredeyse tüm kullanıcıları etkisi altına almış

durumdadır. Bedenin bir özne olmaktan çıkıp görsele dayalı çeşitli sosyal medyalarda neredeyse nesne-bedenlerin kataloğu haline dönüştüğü görülmektedir.

Beden algısını açıklayan teorilere göre, kişiler bedenin nesneleştirildiği ve parçalara odaklanıldığı sosyo-kültürel etkilere, benzerlerle girilen sosyal kıyaslama veya arkadaş, aile, medya etkisindeki tüm bileşenlere maruz kalarak bedenleri üzerine bir algıya sahip olurlar (Kuzu, 2019). Sosyal medya tüm bu etkileri tetikleyen ve çoğaltan özellikleriyle beden algısını şekillendiren bir mecra haline gelmiştir. En basit örnekleriyle, bugün gazetelerde dahi görebildiğimiz üzere, sosyal medyanın yaygınlaşmasıyla beraber kullanıcıların estetik yaptırma, dişçiye gitme, diş estetiği gibi işlemlere yönelimi ciddi düzeyde artmıştır.

Öte yandan ünlüler ve influencerların sayfaları her geçen gün canlı estetik yayınları, öncesi/sonrası paylaşımları ile dolmakta, bu alanda yeni bir pazar ortaya çıkmaktadır. Makyaj içerikli veya saç ve cilt bakımı videoları milyonlarca izleyiciye ulaşmakta, özçekimlerin hayatımıza girmesiyle birlikte burun estetiği, botoks, kaş estetiği, yüz gerdirme, çene estetiği gibi uygulamaların gün geçtikçe yaygınlaştığı görülmektedir. Influencerların spor salonlarından yaptıkları paylaşımlar da dahil olmak üzere, ince bel, sıkı bir vücut, kaslı bir beden, giyim stili, ayaklar, saç ve makyaj, estetik konuları hızla gündeme gelmiş olup popüler kültürün ve kültür endüstrisinin (Poyraz, 2016) birer unsuru olmuş durumdadır. Geçmişte çoğunlukla ünlülerin dünyasına ait görünen bu tür uygulamalar artık pek çok kullanıcının gündemine yerleşmiştir.

Estetik müdahalelerin yanı sıra, kullanıcılar profillerinde filtreler yoluyla da kırışksız, makyajlı, incelmış veya kaslı, ışıltılı bir görünüm sergileyebilmektedirler. Pilates aletlerinde yapılan zorlayıcı hareketler, spor salonunda kaldırılan ağırlıklar, yoga pozlarında çekilen fotoğraflar da adeta bir furyaya dönüşmüş durumdadır. Böylelikle bedenin sunumu sıradan kullanıcılar için dahi bir onaylanma, beğenilme, takipçi kazanma ve para kazanma aracı haline gelmiştir.

Bütün bunların neticesinde yetişkinler, çocuklar ve ergenler de dahil olmak üzere sosyal medya kullanıcılarının büyük bir çoğunluğunda, kendi bedenlerine karşı bir yabancılaşma, kendi bedenlerinden hoşnutsuzluk ortaya çıkmaya başlamış, bu durum kullanıcılarda ciddi psikolojik problemlerin görülmesine neden olmuştur. Doktorlar ve bu işin uzmanları tarafından yapılan açıklamalarda, selfie çekiminin yakından bir çekim olması itibarıyla kişinin kendisi ile yüzleşmesinde büyük etken olduğu ifade edilmektedir. Yüzün en belirgin organı olarak burun estetiğinin de bunda birincil rol oynadığına dair açıklamalar gündelik yaşamın bir parçası haline gelmiştir. Yüzde göze çarpan orantısızlıkların daha belirgin olarak algılandığı bu çekimlerde, kullanıcıların paylaşım yapabilmek için estetiğe yöneldiği uzmanlar tarafından ifade edilmektedir. Öz çekimin estetik kaygıyı artırdığına dair haberler de yaygın şekilde gündemde olup estetik yaptırma yaşamın giderek düştüğü bildirilmektedir.

Sosyal medyada geçirilen uzun sürelerin düşük beden algısına neden olduğu da yapılan araştırmalarda ortaya çıkmış olup günde 5 saatten fazla sosyal medya kullanan ergenlerde beden algısının diğer kullanıcılara oranla düşük olduğu tespit edilmiştir. Benzer şekilde, sosyal medya kullanımı bağımlılık düzeyinde problemlili olan kişilerde, beden memnuniyetsizliğinin de bulunduğu yapılan araştırmalar arasındadır. Akbulut'un kendi bulgularını (Akbulut, 2018) literatürdeki örneklerle desteklediği çalışmasında Kleemans ve meslektaşlarının manipüle edilmiş Instagram fotoğraflarına maruz kalan ergen kız çocuklarının vücut memnuniyetlerinin negatif yönde etkilendiğinden; Hicks ve Brown'un hamile kadınların kilo alımına bağlı olarak vücut memnuniyetsizliklerinin Facebook kullanan annelerde daha yüksek olduğundan; Griffith ve meslektaşlarının, kaslanma

takıntısı ve yeme bozukluğunun, görsel olan sosyal medya platformlarını kullanmaya bağlı olarak, görsel olmayan sosyal medyaları kullanmaktan daha yoğun şekilde deneyimlendiğine dair örneklerden bahseder (Karakurt, 2019).

Yapılan birçok bilimsel araştırmada, takipçi ve beğeni sayılarına bağlı olarak sosyal medyanın, kullanıcıların beden algısında önemli bir etkiye sahip olduğu tespit edilmiştir. 20-29 yaş arasındaki genç yetişkinlerle yapılan bir çalışmaya göre; sosyal medya platformlarında hesapları olan ve aktif şekilde kullanan kullanıcıların olumsuz beden algısı, sosyal medya hesabı olmayanlara göre daha fazladır. Sosyal medyaya üye olup az sayıda paylaşım yapmanın, daha kısa süre sosyal medya kullanmanın ve daha az sayıda takipçi sayısına sahip olmanın katılımcıların olumsuz beden algısını artırıcı bir etken olduğu belirtilmektedir. Buradan hareketle, paylaşım, beğeni ve takipçi sayısı yüksek genç yetişkinlerde olumlu beden algısının daha yüksek olduğu sonucu ortaya konulmuştur. Bu da bedene dair olumlu algının beğeni ve takipçi sayısı ile orantılı olduğunu bir kez daha göz önüne sermektedir (Kuzu, 2019).

Gül ve Türk'ün (2020) sosyal medya etkisi ile estetiğe karşı algının toplumda değişimi üzerine yürüttükleri çalışmada, sosyal medyanın estetiğe ulaşımı kolaylaştırdığı, sosyal medya kullanımıyla birlikte estetik yaptırmaya duyulan ihtiyacın arttığı, sosyal medyada daha genç ve iyi görünmenin kullanıcılar üzerinde olumlu etki yarattığı belirtilmiştir. Araştırma sonuçlarına göre, sosyal medya sonrası kullanıcılar daha kusursuz görünme gereksinimi duymakta ve photoshop yoluyla bu görünümü elde etmeye çalışmaktadırlar. Ayrıca kullanıcıların bu kusursuz görünümünü gerçek hayata da taşıma isteği güttükleri görülmüştür. Estetiğe yönelimi etkileyen ve tetikleyen faktörlerden biri olarak yine sosyal medya kullanmaya başlamak ve kullanım süreleri öne çıkmaktadır. Estetiğe ilgi ve merakın artması da yine sosyal medya kullanımıyla birlikte gözlemlenen olgular arasındadır. Dolayısıyla, estetik, ideal beden algısı, düşük veya yüksek beden imajı gibi hususların sosyal medya kullanımıyla doğrudan ilişkili olarak artması bugün pek çok araştırma tarafından desteklenmiş durumdadır.

Diğer taraftan insanlar tanımadıkları kişiler tarafından takip edilmeye başladıkça oldukları gibi değil, gözlemci etkisiyle görünmek istedikleri gibi bir profil çizmeye başlamıştır. Bunun yanı sıra takipçi sayısı arttıkça onların paylaşımları hakkında ne düşüneceklerine önemseyerek daha çok beğenilecek fotoğrafları dikkate almak yoluyla buna uygun şekilde paylaşımlar yaptıkları tespit edilmiştir. Kullanıcılar, takipçileri kendi tanıdıkları grupları aşmaya başladıkça, en çok beğenilen idealize edilmiş imajı sürdürme eğilimine girmektedirler (Gulmammadzada, 2019). Kısacası, gerek sosyal medya kullanımına geçilmesi ile estetiğin erişilebilirliğini fark etmek, gerekse beğeni kazanmak amaçlı ideal beden imajına kavuşmayı amaçlamak, veya sosyal medyada geçirilen saatlerin olumsuz beden imajını etkilemesi gibi hususlar dahil olmak üzere, sosyal medya kullanımı ile beden ile ilişkimizin dönüştüğü ve bir evrim sürecine girildiği görülmektedir.

Nitekim bedenin değişimlerini de içerecek şekilde, sosyal medya bir nevi hatıra sağlayıcı olarak işlev görmeye de başlamıştır. 10-year-challenge, 20-year-challenge, yaşlandırma, TBT'ler, sosyal medya uygulamalarının arşiv özellikleri, tarihte bugün gibi özellikler de beden ve değişimleri, anılar ve zaman üzerinde duran uygulamalar olarak karşımıza çıkmaktadır. Örneğin henüz sosyal medyaların ortaya çıkmadığı tarihlerden kalan fotoğraflar bir akım yaratabiliyorken, henüz yaşanmamış ileriki yıllardaki muhtemel görüntüler de aynı şekilde ilgi çekebilmektedir. Bu noktada, Merleau-Ponty'nin varoluşun sürekli bir bedenlenme (embodiment) hali olduğunu ve bedenin anlamının her anda değiştiğine yönelik görüşleri, sosyal medya pratikleriyle

örtüşmektedir. Her tanımlama, her yargı getirme hali şu anın içerisinden yapılmaktadır. Zaman ilerledikçe tanımlanan şeye dair değişimler olacağı için, o şeye dair algımız, bakış açımız ve yorumumuz da değişecektir (Sümer, 2020). Böylece geçmiş ve gelecek bedenleri bir şekilde günümüze ve sosyal medyanın gündemine getirmek, bedeni bugün ve bu mecralar ile kaynaştırma ve aradaki bağı kurma ya da sürekliliği sağlama çabası gibi de görülebilir.

Bedenin Yeni Boyutlar Kazandıran Teknolojiler Yoluyla Dönüşümü

Bedenin sosyal medyada tezahürlerinden bir diğeri de bedenin yerini alan teknolojilerin sosyal medyalarla bütünleşmiş şekilde kullanılmaya başlamasıyla ortaya çıkmaktadır. Artırılmış gerçeklik ve sanal gerçeklik uygulamalarının her geçen gün sosyal medyalarla daha yoğun şekilde entegre oluşu, bedenin başka bir uzam ve şekillerde mevcudiyetine olanak sağlamıştır. Günümüzde en bilinen ve ilk sosyal medya platformlarından olan Facebook'un yoğun şekilde artırılmış gerçeklik ve sanal gerçeklik teknolojileri üzerine çalıştığı bilinmektedir. Artırılmış gerçeklik ve sanal gerçeklik uygulamalarını geleceğin alanı olarak gören uzmanlar, bedenin olmadığı yerlere bedeni götürmenin geleceğin rekabetini doğuracağını ifade etmektedirler. Facebook, ünlü bir gözlük markası olan Ray Ban ile akıllı gözlük tasarımı yapmış ve artık göz hizasından, bedene daha entegre şekilde kullanılabilen gözlükler tasarlamıştır. Baştan itibaren uzakta yer alan insanların arasındaki mesafeleri kapatma iddiasıyla hareket eden en eski sosyal platformlardan olan Facebook için bedenin zaman ve mekanda sınırlanmasının önüne geçilmesi amaçlanmıştır. Fotoğraf çeken insanların anı kaçırdığına dair yapılan eleştirilere de böylelikle bir çözüm getirilmiş, sosyal medyalarla entegre giyilebilir teknolojiler, gözlüklerle etrafınıza bakarken hem çevre ile bağlantıda kalma, hem de çekim yapıp paylaşabilme olanağı sağlaması bakımından pazarlanmıştır.

Artırılmış Gerçeklik (AR) ve Sanal Gerçeklik (VR) cihazları olarak bilinen teknolojiler, gerek gerçek ortamlara sağladıkları sanal katkılar, gerekse çevrenin tamamen değiştirilmesi yoluyla sunduğu deneyim açısından beden algısında birebir değişimler meydana getirmektedir. Facebook'un bu alanda raporlarını yayınladığı sayfasında yer alan tanıma göre; "AR teknolojisi insanların mevcut fiziksel ortamlarında değişiklik yapmasına olanak tanırken, VR ise onları tamamen yepyeni dünyalara taşıyarak sürükleyici, ilgi çekici ve dönüştürücü deneyimleri mümkün kılıyor". Alış veriş deneyimlerini beğenilen bir ruj ya da elbiseden emin olacak şekilde mağaza dışına taşıyabilmesinden, mahalle arasında olmayan bir canlının peşinden koşulmasına, olmayan toplara vurularak spor yapılmasına kadar bedenin daha önce tanıdığı deneyimlerin dışında bir uygulama sunan teknolojiler kendilerine hızlıca yer edinmeye başlamış durumdadır. Öyle ki yapılan bir çalışmaya göre, katılımcıların %47 oranında VR'ın fiziksel dünya kadar gerçek bir dünya olarak kabul edileceğini düşünüyor (Facebook, 2018) olması dikkat çekicidir.

Bedenin bir araya gelmek anlamında bir engel olmaktan çıkıp, her an her yerde olabilmesi amacıyla tasarlanan yeni teknolojiler, sosyal mecralara adapte edilmekte, kendi bedenimiz ve başka bedenlerle olan ilişkimiz ve algımız da radikal şekilde değişmektedir. Uzaktan çalışma pratiğinin artışı ile toplantı odalarına uygulanabilen arka planlar, toplantı mekanı sunan sanal uygulamalar, bedenlerin bulunmadığı ortamları bir araya getirme amacıyla düzenlenmektedir.

Artırılmış gerçeklik bedenin başka mekanlara götürülmesinin yanı sıra, bedene gerçekte olmayan deneyimler yaşatabilmesi anlamında da oldukça dönüştürücüdür. İnsanların çeşitli oyunlar yoluyla fiziki dünyanın sınırlarını aşmasına olanak sağlayan

deneyimler yaşatabilirken ilerleyen yıllarda daha önce tasarlanmamış ve tasarlanması mümkün olmayan bir dünyada, bir araya gelmesi mümkün olmayan insanları bir araya getirebilmesi deneyimlerini sunabilmesi bakımından radikal bir gelişmeyi potansiyel olarak sunmaktadır.

Kısacası, sosyal medya uygulamaları ve yeni teknolojileri incelendiğinde, ister beğeni ve takipçi etkisiyle bedenin dönüştürülmesine kadar varan bir etkide olsun, isterse bedenin bulunmadığı ve erişemediği yerlere erişmesi anlamında sağladıkları açısından olsun, sosyal medyalar beden üzerinde hızlıca etki oluşturabilmiş gibi görünmektedir.

MERLEAU-PONTY’NİN BEDEN GÖRÜŞÜ İLE SOSYAL MEDYANIN İLİŞKİSİ

Merleau-Ponty, “Algılamak, bedenin yardımıyla kendine bir şeyi mevcut kılmaktır” (Merleau-Ponty, 2017) vurgusu yapmaktadır. Onun beden üzerine düşüncelerinden ve sosyal medya yoluyla beden üzerinde meydana gelen etkilerden yola çıkarak şu soruları sormak yerinde olacaktır: Deneyimlediğimiz sosyal medya ile bedenin varoluş açısından ele alınışı bize insana dair yeni varoluşların ipucunu verir mi, yoksa beden onun tanımladığından başka bir şeye hali hazırda evrilmiş midir? Merleau-Ponty, insanların yalnızca gerçeğin içinde yaşadıklarına inanabileceğini, ancak bunun dışında bir de imgesel ve idealde de yaşadığımızı ve buralar için de bir varoluş kuramı gerçekleştirmemiz gerektiğini söylemiştir (Merleau-Ponty, 2017). Bu bakış açısı, fiziksel dünyamızın yanı sıra sosyal medya ile oluşan yeni dünyamız hakkında da bir kurama sahip olmamız gerektiğini düşündürmektedir.

Sosyal medyanın beden üzerindeki etkisi incelendiğinde, Merleau-Ponty’nin bedeni varoluş açısından önemli bir yere koyması daha çok şey ifade eder hale gelir. Dolayısıyla, sosyal medyanın bedenin önemi üzerine ortaya koyduğu gerçeklik, Merleau-Ponty’nin bedene varoluşsal açıdan verdiği önemden yola çıkarak açıklanabilir. Bu durumda, beden artık bir sosyal medya profilidir. Nasıl ki beden varoluşa öncüyse, bir sosyal medya profili de varoluşa öncü hale gelmiştir.

Tüm dijital mecralardaki hesaplarını kapatan insanlar için ortaya atılan “*dijital intihar*” kavramı bize bir benzetmenin ötesini işaret eder görünmektedir. “Dijital intihar”, sosyal medyada herhangi bir varlık göstermeyen profillerin yok oluşa gittiğini kastetmektedir. Yok oluş, kişilerin unutulması ve varlık gösterememesi durumunu ifade eder. Bedenin var olmaktan çıkışı olan intihar, bu durumda kullanıcıların algısında görünür olmaktan çıkış olarak ifade bulur. Bir kez daha bedenin yerini, temsili bir profil fotoğrafının aldığı, görünür olmamanın yok olmakla eş değer bir noktaya geldiği günümüz sosyal medya toplumunda, tüm ilişkiler sosyal ağlar aracılığıyla yürümektedir. Hesaplarını kapatan insanların bu yolla akıllardan silinmesine neden olacak bir dijital intihar, dünya ile irtibatın kopması anlamına da gelmektedir.

Bu anlamda, bedeni ikame eden yeni bir oluşumdan bahsedebilir, bedeni bu açıdan önemli bir konuma getirebiliriz. Diğer taraftan ise, fiziki gerçekliğin yerini alan temsil bedenler, bedenin nesneleşmesi veya ideal beden imajının gerçeğe dönüştürülmek istenmesi durumu, Merleau-Ponty’i özgün bir varoluş anlamında haksız çıkarıyor olabilir. Bir başkasının beğenisi anlamında bedene yüklenen değer, Merleau-Ponty’nin bahsettiği bedenin varoluşsal önemi ile bir tutulabilir mi? sorusunu da akla getirmektedir.

Aslında bedenin, algılayan olarak değil, algıya yön veren olarak kullanıldığı bir nesneye dönüştüğü yapılan bilimsel çalışmalarda ortaya konulmuş durumdadır. Sosyal medyada takipçi ve beğeni için insanların algılarında yer edinmek amacıyla beden bir araç gibi kullanılmaya başlanmıştır. Bedene yapılan müdahaleler ve bunların görünür

hale getirilmesi, kimi zaman bir mesaj içermekte, bedeni bir özne olarak değil, bir nesne olarak kullanmaya dönmektedir. Böylelikle sosyal medyada, aynı dünyayı paylaştığımız bir özne-beden yerine, orada olduğu varsayılan bir nesne-bedenle karşılaştığımızı söyleyebiliriz. Sosyal medya söz konusu olduğunda “öteki” dediğimiz aslında artık bir özne-beden değil, öteki zihin veya nesne-beden olarak karşımıza çıkan, nesnelere dünyasına ait gibi görünen bir bedendir. Ayrıca, Merleau-Ponty'nin Descartes eleştirisi açısından bakıldığında da sosyal medya Descartes'i, Merleau-Ponty karşısında haklı çıkarmış olabilir. Zira “*orada varmış gibi yapılan*” bedenler ya da yeni sanal gerçeklik teknolojileri, bedeni zihin düzeyinde deneyimleyebilmenin yollarını da açmış durumdadır. Böylelikle, kendisinden emin olunan tek şey, yeniden zihne indirgenebilir görünmektedir. Çünkü bedenin algılandığı vücut içindeki varlığı, dijitalleşmeye uğramış durumdadır.

Merleau-Ponty, Kant'tan aldığı bakış açısıyla, bizim dünyayı onun deneyimine sahip olduğumuz için düşünebildiğimiz noktasına değinmiştir. Dünyayı algılamak da belli bir uzam ve zamanda ortaya çıkmaktadır. Ona göre, bunun haricindeki aşkın iddialar gerçek deneyimlerle uzlaşmaz (Özkan, 2012). Buradaki deneyim, sosyal medyadaki uzam, zaman ve beden olmadan yaşanan deneyimle örtüşmez. Merleau-Ponty'nin Kant'ı referans gösterdiği bu noktada, bir aşkınlıktan bahsetmek mümkün görünmektedir. Öte yandan, sosyal medyada öteki insanlarla uyuşan bir deneyim yaşanmaktadır. Bir şekilde ortak bir gerçeği paylaştığımız başka bedenlerle yeni bir düzlemde bir ortaklığımız vardır. Bu da bize, sosyal medyanın kendine özgü bir uzam, zaman, beden gibi kavramlara sahip bir mecra olduğunu, yeni ve yalnızca buraya özgü bir gerçeklik bakış açısı ile ele alınması gerektiğini söylüyor olabilir.

SONUÇ

Özetle, tıpkı Merleau-Ponty'nin felsefesinde bedenin önemli yeri gibi, sosyal medyada da bedenin öncelikli ve önemli konumundan bahsedilebilir. Sosyal medya üzerine beden ile ilgili yapılan çalışmalar, bedene verilen önemi gözler önüne sermiş, başkalarının düşüncesinin beden algısı üzerinde etkisi anlaşılmıştır. Bu açıdan ele alındığında tıpkı filozofun, bedeni varoluş için önemli bulması gibi sosyal medyanın bedene verdiği önem de birbiriyle ilişkili okunabilir.

Bununla birlikte, Merleau-Ponty'nin bedene verdiği varoluşsal anlamla sosyal medyadaki bedene verilen önemin aynı yaklaşımdan kaynaklanıp kaynaklanmadığı sorusu önemlidir. Filozofun öne sürdüğü özne-beden durumunun aksine, sosyal medyada bir nesne-beden olgusu görünmekte, ben ve öteki bedenler sosyal medyaların bedenlenme dışına çıkmasını mümkün hale getirmiş gibi görünmektedir. Beden, fiziki olarak yer almadığı sosyal medyada temsil edilmekte, gerçekte bulunmadığı yerlerde, gerçekte bulunmadığı kişilerle bir arada bulunmakta, algılamakta, duyumsamakta ve etkileşime geçebilmektedir. Öte yandan, beden varoluşun bir aracı gibi değil, yaratılmak istenen algının bir nesnesi gibi sunulmasıyla özne olma durumunu yitirmektedir.

Bedenin nesneleşmesinin bir diğer etkisi de bedenin zihin ile bölünmeye yol açabilecek olması ihtimalidir. İnsanın bedenine yabancılaşarak nesneleşmesi, öteki bedenleri de aynı şekilde nesne olarak görmesi, yalnızca zihinde gerçekleşen bir beden algısına sebep olarak onu düşünceden ibaret bir bedene indirgeyebilir. Bu durumda Merleau-Ponty felsefesi, tam da Descartes felsefesinde karşı çıktığı düalizmin içine düşmesi tehlikesi ile karşı karşıya kalır. Özellikle, artırılmış gerçeklik ve sanal gerçeklik uygulamaları ile artması daha da muhtemel bir “*zihinde yaşayan beden*” olgusu ortaya

çıkabilir. Bu, beden ve zihin arasındaki ayrımı doğurduğu gibi, fiziki bedenle sanal beden arasında da bir bölünmeyi meydana getirecek olması bakımından son derece büyük önem taşımaktadır.

Yine, filozofun perspektifinden öteki bedeninin ahlakın kurulmasında oynadığı role yaptığı vurgu dikkat çekicidir ve bu noktadan hareketle, ahlakın kurulmasında “öteki” etkisinin sosyal medyalar için geçerli olup olmadığı sorusunu akla getirir. Bu husus, ahlakın oluşumu açısından incelemeye değer bir gerçek dünya/sosyal medya karşılaştırmalı bakış açısı sunabilir.

Son olarak, filozofun imgesel ve idealde yaşanan bir dünya için de tıpkı gerçekte olduğu gibi bir varoluş kuramı ortaya koymamız gerektiğini belirtmesi gibi, bedeninin imgesel ve idealize edildiği sosyal medya için de bir varoluş kuramı ortaya konulması fikri gerekli görünmektedir. Zira mevcut durumda bedeninin sosyal medyada aldığı konum ve ileride kullanılacak teknolojilerle bu konumunun daha da değişecek olması sebebiyle mevcut gerçeklikteki beden ve algıya ilişkin görüşler yeterli felsefi açıklamayı bize sunamayabilir. Bu nedenle sosyal medyanın kendi varoluş kuramını bedeni de içerecek şekilde geliştirilmesi kaçınılmaz ve gerekli görünmektedir.

KAYNAKLAR

- Akbulut, S. (2018). Erişkinlerde Sosyal Medya Bağımlılığı, Beden İmajı, Sosyal Anksiyete ve Benlik Saygısı Arasındaki İlişkinin İncelenmesi, Üsküdar Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Klinik Psikoloji Anabilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi.
- Çüçen, K. (2015). Varoluş Filozofları. Bursa: Sentez Yayıncılık.
- Facebook IQ, (2018, 14 Aralık). 3 Things Marketers Need to Know About AR and VR. Facebook. <https://www.facebook.com/business/news/insights/3-things-marketers-need-to-know-about-ar-and-vr>
- Gulmammadzada, U. (2019). *Sosyal Medyada Gözlemci Etkisi İle Benlik Sunumu Arasındaki İlişki*, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Gazetecilik Anabilim Dalı Bilişim Bilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi
- Karakurt, R. B. (2019). *Ergenlerin Benlik Saygıları İle Beden İmajlarının Sosyal Medya Kullanımı Ve Çeşitli Değişkenler Açısından İncelenmesi*, Yıldız Teknik Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Eğitim Bilimleri Ana Bilim Dalı, Rehberlik Ve Psikolojik Danışmanlık, Yüksek Lisans Tezi
- Kuzu, A. (2019). Genç Yetişkinlerde Sosyal Medya Kullanımı ile Beden Algısı ve Depresyon Arasındaki İlişkinin İncelenmesi, Haliç Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Psikoloji Anabilim Dalı, Klinik Psikoloji Programı, Yüksek Lisans Tezi
- Merleau-Ponty, M.(2017). *Algının Önceliği ve Felsefi Sonuçları* (Y. Yıldırım, Çev.). İstanbul: Alfa Basım Yayım Dağıtım San. Ve Tic. Ltd. Şti.
- Merleau-Ponty, M. (2020). *Algılanan Dünya* (Ö. Aygün, Çev.). İstanbul: Metis Yayınları.
- Merleau-Ponty, M. (2015). *Algının Fenomenolojisi – Vücut* (E. Şan, Çev.). E. Şan, Merleau-Ponty kitabı içinde (s. 221-303). İstanbul: Say Yayınları.

- Özkan, M. K. (2012). Maurice Merleau-Ponty'de Bedensel Özne Anlayışı, Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Felsefe (Sistemik Felsefe ve Mantık) Anabilim Dalı, Doktora Tezi
- Özköse, A. Ş. (2018). Varoluşçu Felsefenin Özgürlük Anlayışı, Bozok Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Felsefe ve Din Bilimleri Anabilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi
- Poyraz, E. (2019). Toplumsal İletişim Dili Olarak Kimlikler (Ed:Ulağlı,S.) içinde, Kitle İletişiminde Algı Organizasyonu (s. 3-24), İstanbul: Motto Yayınları.
- Poyraz, E. & Özalp, H. (2016) “Kültür Endüstrisi ve Tüketim Kavramı Bağlamında “Örnek Aile “ Filminin Bir Analizi”, Sosyal Bilimler Dergisi SOBİDER, The Journal of Social Science, Yıl: 3, Sayı: 9, Aralık 2016, s. 1-16.
- Poyraz, E. (2020). Kişilerarası İletişimde Benlik, Kimlik, Kendini Bilmek, İstanbul: Efe Akademi Yayınları
- Sümer, H. N. (2020). Maurice Merleau-Ponty Fenomenolojisinde ve Performans Sanatlarında ‘Beden’: Marina Abramovic, İzmir Kâtip Çelebi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Felsefe Anabilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi
- Türk, G. D. ve Bayrakçı, S. (2020). Sosyal Medya ve Toplumda Değişen Estetik İşlem Yaptırma Algısı. Bilişim Teknolojileri Online Dergisi, 10(39).
<https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/1097199>
- Zafer Esenyel, Z. (2017, Sonbahar). Merleau-Ponty Vücudun Fenomenolojisiyle Zihin-Beden Dualizmini Aşabilir mi?. *Cogito*, 88, 106–136.